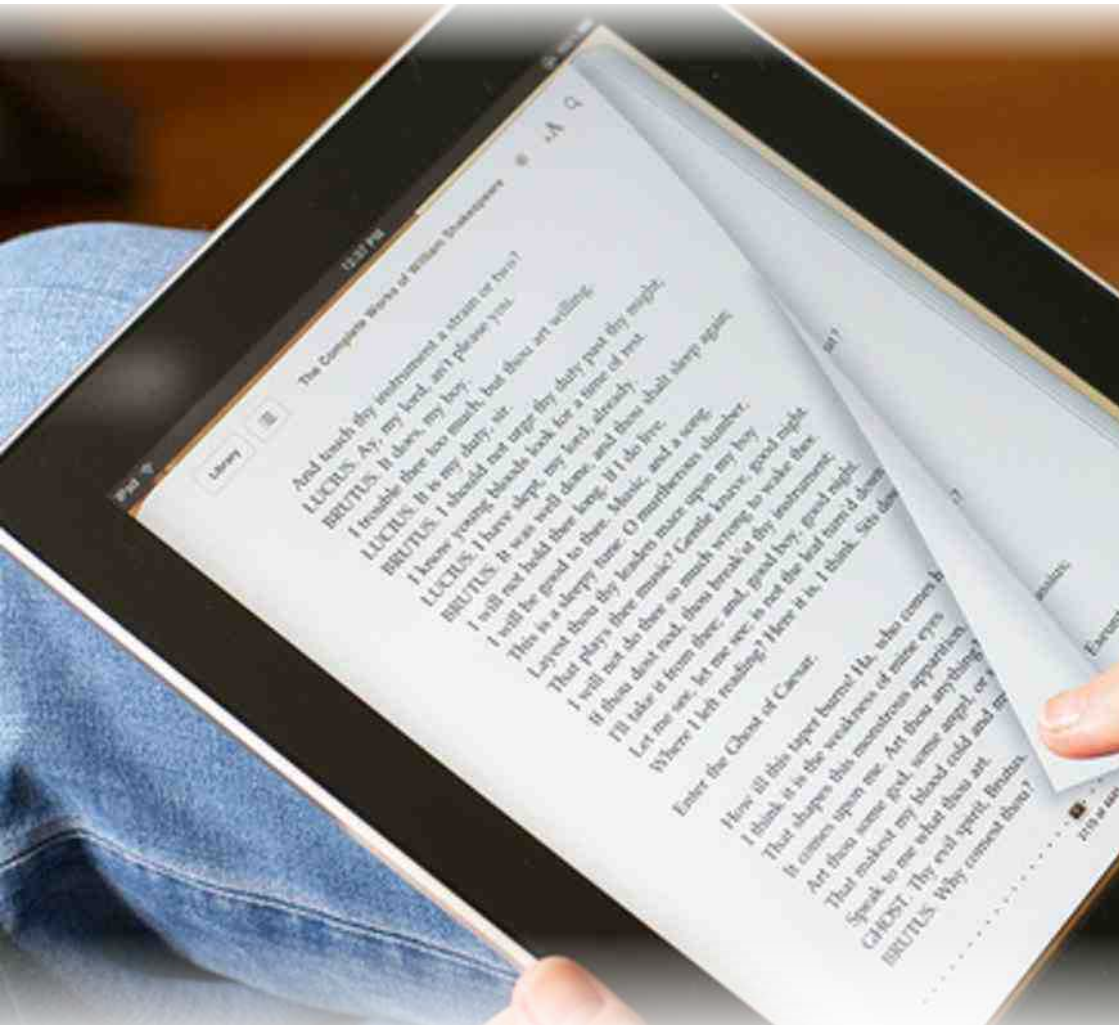

Новембар 2015. Специјал 2

ЛИБРЕ!

Часопис о слободном софтверу

SIGIL

sigil

AWYSIWYG ebook editor

Creative Commons Ауторство-Некомерцијално-Делити под истим условима

Предговор

Предговор

Пред вама је други специјал ЛИБРЕ! часописа. Да вас подсетимо, прво специјално издање часописа смо издали пре две године, „Малу школу Скрибуса 1.4“, који је обухватао комплетан туторијал за коришћење програма Скрајбус. Смисао специјала је да обједини већ објављене велике серијале на једном месту као би читаоци лакше сагледали целину и суштину истих.

Специјали су одговор часописа на примедбе читалаца да су велики серијали туторијала тешки за праћење и да би они волели да имају целовите туторијале. Сама форма часописа не дозвољава да велики туторијали буду објављени у целини јер онда не би било места за друге садржаје у часопису. Ово отвара простор да се направе специјална издања часописа која би објединила ове велике серијале. То се нарочито показало као добро у случају великих туторијала који се тешко прате прелиставајући десет бројева часописа.

Први специјал је показао да је ова форма добра и корисна за читаоце који су заинтересовани да се озбиљније упознају са Скрајбусом. Сада настављамо са овом праксом и читаоцима нудимо обједињени туторијал за Сицил 0.7.2, програм за креирање електронских књига. Ова „мала школа“ је излазила у наставцима од тринаестог до двадесетог редовног броја часописа ЛИБРЕ! И овај пут се надамо да ће овај специјал бити користан читаоцима и да ће им помоћи да овладају овим програмом.

Једно време смо занемарили праксу објављивања специјала. Сада

имамо намеру да је поново обновимо и интензивирамо, нарочито у летњем периоду када будемо имали проблем са објављивањем редовних бројева. Специјал је лакше објавити, јер може да га реализује много мање људи него редован број. А, са друге стране, њиме поручујемо нашим читаоцима да још постојимо, али се само мало одмарамо и хватамо залет за јесен и наставак редовног излажења часописа.

ЛиБРЕ! тим

Моћ слободног
софтвера

Број: специјал 02

Извршни уредник: Стефан Ножинић

Главни лектор:
Адмир Халилкановић

Лектура:
Јелена Мунђан Сашка Спишјак
Милана Војновић
Александар Божиновић
Александра Ристовић

Графичка обрада:
Дејан Маглов Иван Радељић

Дизајн: White Circle Creative Team

Аутор:
Дејан Маглов

Почасни чланови редакције:
Жељко Попивода Жељко Шарић
Владимир Попадић
Александар Станисављевић

Контакт:
IRC: #floss-magazin на irc.freenode.net

Е-пошта: libre@lugons.org

Бeb страна: <http://libre.lugons.org>

Садржај

1. Увод	стр. 08
1.1. еПУБ	стр. 09
1.2. Демистификација	стр. 10
1.3. Сицил - увод	стр. 10
1.4. Инсталација Сицила	стр. 12
1.4.1. Бинарни пакети за главне Линукс дистрибуције	стр. 12
2. Интерфејс	стр. 14
2.1. Интерфејс Сицила	стр. 14
2.1.1. Стандардни мени и линије алата	стр. 15
2.1.2. Радни простор	стр. 16
2.1.2.1. Главни део радне површине (Едитор)	стр. 16
2.1.2.2. Преглед књиге	стр. 17
2.1.2.3. Садржај	стр. 18
2.1.2.4. Шаплони	стр. 18
2.1.2.5. Преглед	стр. 18
2.1.2.6. Резултати потврђивања	стр. 19
3. Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а	стр. 20
3.1. Неколико речи о ХТМЛ-у	стр. 21
3.2. Атрибути	стр. 23
3.3. Прва ХТМЛ страница	стр. 24

4. Форматирање текста	стр. 26
4.1. Увод у форматирање текста	стр. 28
4.2. Форматирање у Сицилу	стр. 28
4.3. ЦСС	стр. 28
4.4. Стиливи уграђени у ХТМЛ датотеку (страницу)	стр. 29
4.5. Креирање ЦСС датотеке	стр. 31
4.6. Повезивање ХТМЛ странице са ЦСС датотеком	стр. 32
4.7. Ручна интервенција на ЦСС документу	стр. 33
4.8. Ручна интервенција на ХТМЛ документу	стр. 36
4.9. Фонтови	стр. 38
5. Додавање прилога	стр. 39
5.1. Примена нестандардног фонта	стр. 39
5.2. Илустровање еПУБ-а	стр. 41
6. Илустровање еПУБ-а	стр. 43
6.1. Insert file (Убази фајл)	стр. 43
6.2. Фино позиционирање илустрације	стр. 45
7. Завршни радови	стр. 49
7.1. Уситњавање ХТМЛ датотеке	стр. 49
7.2. Садржај	стр. 50
7.3. Насловна страница	стр. 52
7.4. Метаподаци	стр. 53
8. За крај мале школе Сицила 0.7.2	стр. 55

Сиџил 0.7.2

еПУБ едитор

**Направите своје електронске
публикације**

1. Увод

Сведоци смо експанзије мобилних уређаја, паметних телефона са оперативним системом Андроид (ускоро Фајерфокс ОС и Убунту Фон), таблета, нетбукова и мобилне интернетске конекције која постаје доступна свима. Ова експанзија је толико интензивна да ће број корисника паметних уређаја и мобилног интернета ускоро премашити бројку корисника десктоп рачунара и брзог фиксног интернета (АДСЛ, кабловски интернет). Овакав тренд захтева и од аутора интернет садржаја да му се прилагоде. Мобилни уређаји и мобилна конекција имају сасвим другачије принципе коришћења у односу на фиксни брзи интернет. Једно време, под утицајем фиксног брзог интернета са неограниченим протоком и уређајима са екранима од преко 20 инча, аутори интернетских садржаја су престали да воде рачуна о количини и формату информација које постављају на интернет. Сад је време да се опет пресаберу и да поново почну да воде рачуна о корисницима са малим екранима и ограниченим приступом интернету (плаћање по протоку). Осим тога, стасала је и генерација којој су Фејсбук и Твитер почетне странице за претрагу и информисање на интернету, а не Гугл или неки други претраживач. То је разлог да аутори користе оне формате који су погодни за оглашавање и преузимање директно са друштвених мрежа.

Све се прилагођава овој новој техници и новим навикама, па и окружења радне површи оперативних система. Корисници десктоп рачунара негодую због појава окружења радне површи као што су Гном 3 (енг. Gnome 3), Јунити (енг. Unity), или Метро на Виндоузу 8, покушавајући да оне огромне дугмиће „угањају” мишем. Треба та окружења пробати на екранима осетљивим на додир (енг. *touch screen*) уређајима и одмах ће бити јасно чему служе и зашто изгледају тако како изгледају. Пошто су велики већ схватили „одакле ветар дува” и где носи, крајње време је и да се појединци прилагоде и укључе у ту „струју”.

1.1. еПУБ

ПДФ (енг. PDF - Portable Document Format) је много квалитетан формат за било какву врсту електронске публикације. Осим тога, одличан је полупроизвод у ланцу израде штампаних публикација. Он је директни улазни материјал за штампу. И поред свих тих добрих особина, није добар за мобилне уређаје и мобилни интернет. ПДФ је фиксиран формат и не прилагођава се различитим уређајима (екранима). Да би имале савршен квалитет, ПДФ датотеке су често превише велике за мобилни интернет. То је разлог да аутори размисле о коришћењу неког другог, флексибилнијег формата за своје публикације.

еПУБ (енг. *ePUB*) је само један од формата за електронске публикације у које спада, између осталих, и ПДФ. После ПДФ-а, еПУБ је најзаступљенији формат за електронске публикације (књиге). Подржава скоро све функције као ПДФ и компатибилан је са готово свим читачима електронских књига. Као и ПДФ, и еПУБ је компактан формат и све се налази у једној датотеци. Оно што разликује ПДФ и еПУБ је прилагодљивост еПУБ-а уређају на коме се документ чита. ПДФ остаје у истом облику и формату без обзира на уређај, оперативни систем, као и програм за преглед ПДФ садржаја и то му даје могућност да буде улазни документ за штампу. еПУБ, као и ПДФ, задржава основна форматирања текста и осталог садржаја идентичним на свим уређајима, али се такође прилагођава простору попут интернет странице. Основна форматирања интернетске странице остају непромењена, али се страница прилагођава прегледачу, резолуцији екрана и тако даље. Тако је и код еПУБ-а. Кад томе додамо да је и потпуно слободан, добијамо да је то идеалан формат за електронске публикације.

1.2. Демистификација

На први поглед, све те функције у једној датотеци еПУБ-а би могле да изгледају врло компликовано. Уствари, искоришћене су старе, добро познате технологије и лепо су упаковане. Код еПУБ-а ништа није скривено. Ако узмете било коју еПУБ датотеку и преименујете **.epub** екстензију у **.zip**, добићете све на длану. Оваква ЗИП архива може да се распакује и да се види од чега се састоји еПУБ. Заправо, то су само лепо сложене ХТМЛ (енг. HTML-HyperText Markup Language) датотеке, слике, видео и аудио материјал, централизоване ЦСС (енг. CSS-Cascading Style Sheets) формат ХТМЛ датотека, илустрације, додатни фонтови и ЕксМЛ (енг. XML-Extensible Markup Language) датотека која то све држи на окупу и читачу за електронске публикације објашњава где је шта и којим редом да приказује. Када се овако изнутра погледа, еПУБ више личи на обичну ХТМЛ веб-презентацију без Јаваскрипта, ПХП-а и осталих нових технологија, него на неку публикацију. Још једна разлика је што не постоји *index.html* датотека као почетна, већ је за то задужен ЕксМЛ.

Искуснији интернетски дизајнери би могли еПУБ направити само уз помоћ едитора текста и, евентуално, неког програма за обраду слика (ГИМП). Колико компликован и атрактиван ће бити еПУБ, зависи доста од самог дизајнера, а захваљујући ЦСС каскадном форматирању, могућности су велике. Овом демистификацијом еПУБ-а, можда смо обрадовали веб-дизајнере и дали им идеју како још да употребе своје знање. Овим информацијама не би требало да буду разочарани они који се нису до сада сусрели са веб-дизајном, ХТМЛ-ом, ЦСС-ом, ЕксМЛ-ом. Њима у помоћ стиже програм Сицил (енг. Sigil).

1.3. Сицил - увод

AWYSIWYG ebook editor

Сицил је наменски еПУБ едитор. Објављен је под ГНУ-овом Општом јавном лиценцом треће верзије (енг. GNU GPLv3) лиценцом. Може да се преузме са званичне интернетске странице и то у облику бинарних пакета за Виндоуз и Мек ОС 10, као и у облику изворног кода за компајлирање на свим системима. Многе

Линукс дистрибуције имају већ припремљене бинарне пакете у својим или у посебним програмским складиштима која могу накнадно да се додају са бинарним пакетима Сицила.

Сицил даје пуну помоћ свом кориснику при изради жељене еПУБ публикације. То је тзв. WYSIWYG програм (*What You See Is What You Get*), буквалан превод на српски: шта видиш, то и добијаш. Захваљујући овој технологији, ХТМЛ странице се формирају једноставно као у текстуалном процесору, а сам ХТМЛ се у позадини аутоматски генерише. Знање ХТМЛ-а се због тога своди само на надгледање, а некад то није ни потребно. ЦСС може да буде имплементиран у публикацију, што дизајнеру нуди више могућности, али није неопходан, пошто и само форматирање путем едитора даје сасвим пристојне резултате. На кориснику је само да отвори и направи потребан број страница, све остало Сицил ради сам. Под страницама се подразумевају целине (чланци, поглавља), а не физичке странице. Физичке странице зависе од прегледача (еПУБ читача) који их генерише у односу на расположиви простор. ХТМЛ странице које формира Сицил су засебне целине од којих накнадно може аутоматски формирати садржај са навигацијом за лакше проналажење информација у публикацији. Кроз едитор се могу додавати слике, видео и аудио садржаји по жељи.

Увод

Сицил снима документ директно у **.epub** датотеку. То подразумева снимање свих направљених ХТМЛ страница, увезених слика, видео и аудио материјала, аутоматско формирање ЕксМЛ датотеке која све то повезује у целину и компресовање свега тога у ZIP архиву са екстензијом **.epub**. Завршена и снимљена **.epub** датотека је спремна за објављивање.

1.4. Инсталација Сицила

Да поновимо:

- Сицил је слободан и софтвер отвореног кода под ГНУ-овом Општом јавном лиценцом треће верзије
- Мултиплатформски софтвер који ради под Виндоузом, Мек ОС 10 и Линукс оперативним системом
- За Виндоуз и Мек ОС 10 су већ припремљени бинарни пакети за инсталацију на званичним веб-страницама пројекта, <http://code.google.com/p/sigil/downloads/list>
- За инсталацију на Линукс оперативни систем предвиђен је изворни код који може свако да компајлира на свом систему
- Многе Линукс дистрибуције припремиле су и бинарне пакете Сицила у свом званичном складишту програмских пакета или у посебним складиштима.

1.4.1. Бинарни пакети за главне Линукс дистрибуције

Корисници Убунтуа и његових деривата могу да инсталирају „Сицил 0.7.2“ додавањем ризнице:

```
sudo add-apt-repository ppa:sunab/sigilgit/ppa
```

Сицилу 0.7.2 су неопходне Кјуте-пет (енг. Qt5) библиотеке. Уколико користите старије верзије Убунтуа (12.04 и 12.10), морате додати и ризницу:

```
sudo add-apt-repository ppa:canonical-qt5-edgers/qt5-proper/ppa
```

Тек након тога је могуће инсталирати Сицил. Немојте заборавити да обновите дефиниције извора после додавања складишта програмског пакета.

Корисници Арч Линукса имају припремљени бинарни пакет Сицила 0.7.2 за своју дистрибуцију. Инсталација је стандардна:

```
sudo pacman -Syu sigil
```

Слаквер Линукс је припремио 0.6.0 верзију, а ОпенСУСЕ верзију 0.6.2 Сицила.

Све ово узмите са резервом, јер од припреме овог текста до тренутка кад га ви будете читали у свету Линукса се све и свашта може изменити и неко је већ могао да припреми најновије бинарне пакете Сицила за вашу дистрибуцију.

Надамо се да смо вам дали довољно информација за почетак и да смо вас заинтересовали за овај програм. У наредних неколико поглавља упутићемо вас како да почнете: како да направите своју електронску публикацију са мултимедијалним садржајем, како да је улепшате, додате навигацију и садржај. За нестрпљиве дајемо и линкове ка интернетској документацији на енглеском језику, па можете и сами да се упознате са принципима рада у овом програму.

Корисни линкови:

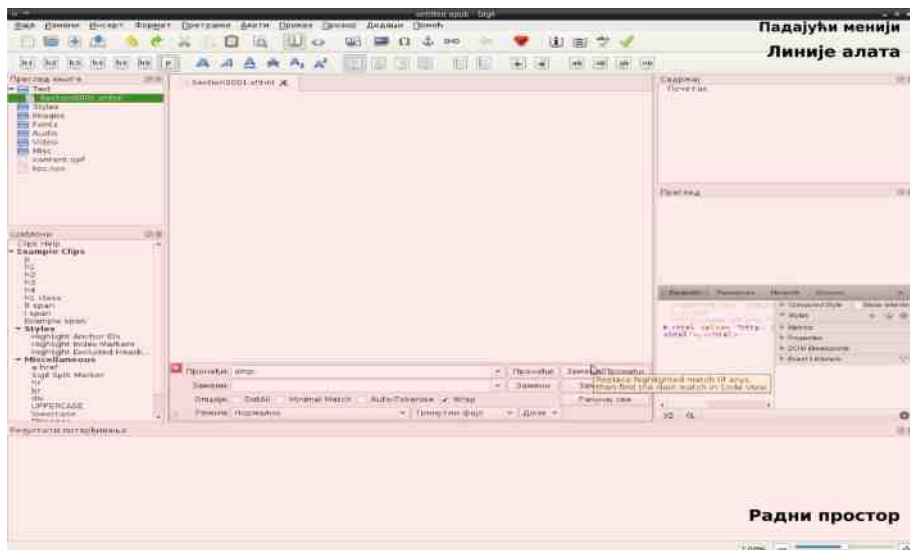
- [1] http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_e-book_formats
- [2] [http://en.wikipedia.org/wiki/Sigil_\(application\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Sigil_(application))
- [3] <http://code.google.com/p/sigil>
- [4] http://sigil.googlecode.com/files/Sigil_User_Guide_0_7_2.epub

2. Интерфејс

У прошлом поглављу смо упознали читаоце са еПУБ форматом за електронске публикације и започели причу о Сицил еПУБ едитору. За наставак мале школе нам је потребно да инсталирате Сицил на рачунар, ако већ нисте.

2.1. Интерфејс Сицила

Одлучили смо да вам представимо најновију верзију Сицила 0.7.2, која је још увек на тестирању и може се десити да још увек има неки баг. Раније верзије се разликују, али разлике нису драстичне. Представљањем најновије верзије обезбеђујемо актуелност текста бар на неко време.

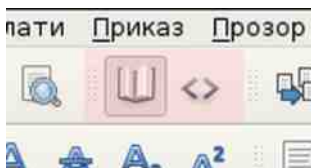

2.1.1. Стандардни мени и линије алата

Прозор Сицила има углавном стандардни распоред менија, алата и радног простора.

Падајући мени садржи све наредбе и алате Сицила. Стандардно се налази на врху прозора Сицила. Можете видети девет падајућих менија, редом: *File* (Фајл), *Edit* (Измени), *Insert* (Убаци), *Format* (Форматирај), *Search* (Претражи), *Tools* (Алати), *View* (Приказ), *Window* (Прозор) и *Help* (Помоћ). Алати су логично смештени по тим категоријама, па се тренутно нећемо задржавати на њима.

Испод падајућих менија можете видети два реда дугмића са најчешће коришћеним алатима. У првом реду алата су стандардни алати типа: *New* (Ново), *Open* (Отвори), *Add* (Додај), *Save* (Сачувај), *Undo* (Врати), *Redo* (Претходно), *Copy* (Копирај), *Cut* (Исеци), *Paste* (Налепи), али и два дугмића за промену приказа документа. Први поглед је *Book View* (Приказ књиге), а други *Code View* (Приказ кода). Ова два дугмића ћемо врло често користити приликом рада у едитору.

У наставку овог реда је алат за прелом документа који ће од једне дугачке странице направити аутоматски две ХТМЛ странице. Надаље су дугмићи за увоз слика, специјалних знакова, сидра, линка и метаподатака о документу. На крају су алат за аутоматско прављење садржаја и дугмићи за контролу правописа, као и алат за контролу читаве структуре еПУБ-а (*FlightCrew*).

У другом реду дугмића са алатима су стандардни алати текст едитора: „**h**” дугмићи се односе на разне врсте наслова, после тога иде декорација фонта (*bold, italic, underline...*), затим алати за поравнање текста, алати за индексирани и неиндексирани листе, као и дугмићи за ниво листе. На крају су дугмићи за промену врсте слова (велика, мала, прво велико).

Радни простор чини остатак прозора испод линије са алатима.

Интерфејс

2.1.2. Радни простор

Највећи део интерфејса Сицила заузима радни простор. Подразумевано је подељен на три дела по вертикали.

Главни, средишњи део, јесте едитор и може да ради у два модалитета - као класични текст процесор или као ХТМЛ/ЕксМЛ/ЦСС едитор кода.

```

1 <?xml version="1.0" encoding="utf-8" standalone="no"?>
2 <!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.1//EN"
3   "http://www.w3.org/TR/xhtml11/DTD/xhtml11.dtd">
4
5 <html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
6 <head>
7   <title></title>
8   <link href="../../Styles/libre.css" rel="stylesheet" type="text/css" />
9 </head>
10
11 <body>
12 <p id="yvod" style="text-align: center;"><span style="font-size: 13px; line-
13 height: 15px;"><b>Аутор:</b> Дејан Мартов</span></p>
14 <h2 id="yvod" style="text-align: center;">Мала школа Сицила 0.7.2.</h2>
15
16 <p><br /></p>
17
18 <h1 id="sigil_toc_id_1" style="text-align: center;">Предговор</h1>
19
20 <p>Летња пауза се одужила. Досадашња пракса је показала да ЛИБРЕ! часопис има
највише проблема баш у летњем периоду. Распустити, годишњи одмори, врућина која

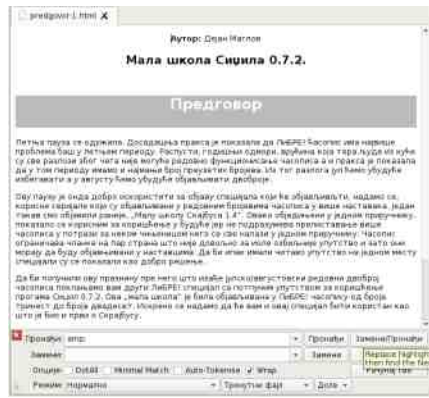
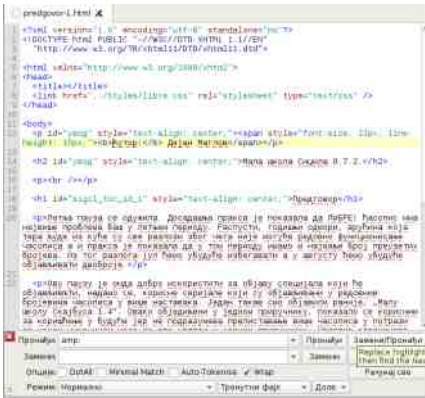
```

У подразумеваној поставци радне површи са леве стране је прегледач елемената електронске књиге (енг. *Book Browser*), а са десне стране садржај (енг. *Table of Contents*).

Осим ове стандардне поставке радне површине, по потреби може да се отворе још три нова потпрозора: Шаблони (*Clips*), Преглед (*Preview*) и Резултати потврђивања (*Validation Results*).

2.1.2.1. Главни део радне површине (Едитор)

Едитор је најважнији део програма. Пројектован је да буде флексибилан и прилагођен захтевима креирања еПУБ-а. Пошто је еПУБ сложени документ који се састоји из више ХТМЛ страница, ЦСС стилова, слика, ЕксМЛ страница, едитор је морао добити могућност обраде више елемената истовремено. Ово се може решити отварањем више картица са различитим елементима еПУБ-а.

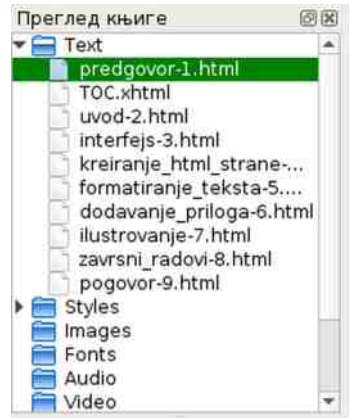

Друго важно својство едитора је могућност креирања еПУБ странице као у текст процесору и као у едитору ХТМЛ кода. За избор једног од ова два мода едитора задужени су дугмићи на првој линији алата. Свака измена направљена у сваком од ова два мода одражава се на изглед другог. Сам прелазак из једног у други мод укључује проверу исправности кода. У случају неисправног кода, дизајнер ће бити упозорен и биће му понуђена аутоматска или ручна исправка, са назнаком у чему је проблем.

Све је подређено што лакшем креирању садржаја уз сталну контролу исправности кода. С обзиром на сложеност еПУБ-а као формата без сталне контроле, постојала би опасност да се нагомилају грешке које је накнадно тешко пронаћи и исправити.

2.1.2.2. Преглед књиге

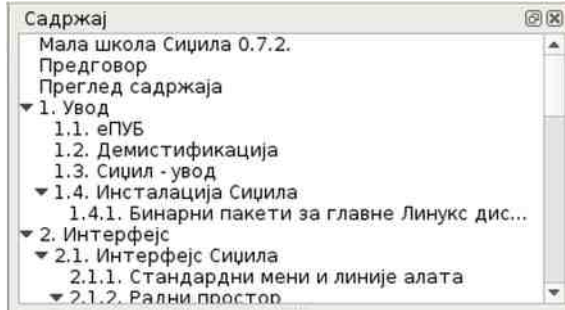
Без прегледача садржаја који је увек доступан било би врло тешко контролисати све делове еПУБ-а. Задатак потпрозора Преглед књиге (*Book Browser*) није само приказивање свих елемената документа, већ и управљање њима. Управо на том месту се креирају нови елементи, бришу непотребни и покреће едитовање свих елемената.

Интерфејс

2.1.2.3. Садржај

Свако име ХТМЛ странице и наслов у њима бележи се аутоматски као линковани садржај. Садржај гомила све те линкове и има улогу навигације кроз еПУБ. Као и код Прегледа књиге могуће је отворити уређивање документа кликом на неки од тих линкова. Садржај се може уређивати те одредити

шта ће бити линковано од садржаја, а шта не. Од садржаја се може аутоматски генерисати ХТМЛ страница са линкованим садржајем еПУБ-а. Без обзира да ли ће дизајнер укључити ХТМЛ линковани садржај у еПУБ или не, већина еПУБ читача препознаје садржај и приказује га као помоћно средство за навигацију кроз еПУБ.

2.1.2.4. Шаблони

Ово је нова функција у Сицилу 0.7.2. Када се омогући у падајућем менију Преглед, отвара се прозор са леве стране испод Прегледа књиге. Његова улога је да садржи већину најчешћих ХТМЛ кодова који могу да се убаце у документ само једним кликом. Ово помаже мање искусним дизајнерима јер не морају да памте кодове, а и искуснијим дизајнерима јер им повећава продуктивност, па не морају да куцају код ручно.

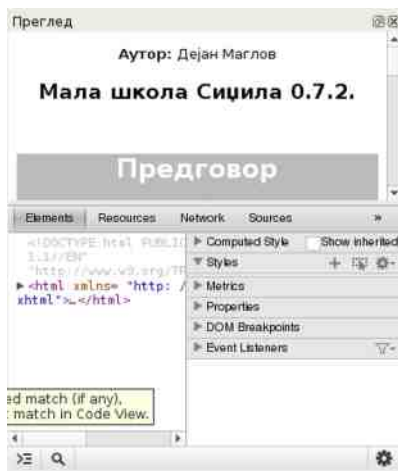

2.1.2.5 Преглед

Још један новитет у Сицилу 0.7.2. Кад се омогући, овај прозор се качи десно испод Садржаја. Ово је подељен поглед на садржај ХТМЛ странице. У горњем делу тог прозора се види Приказ књиге странице, а у доњем делу прозора Приказ кода странице. У ранијим верзијама ова функција је била везана за главни прозор као

један од погледа едитора. Сада је Преглед раздвојен од едитора.

2.1.2.6 Резултати потврђивања

Последњи потпрозор радног простора чине Резултати потврђивања (*Validation Results*). И то је опциони прозор. Појављује се на дну кад употребимо *Validate Width FlightCrew*. *FlightCrew* проверава све делове еПУБ-а. Ако нађе грешке, резултати ће бити приказани у овом прозору. Провериће да ли има неупотребљених слика, фонтова, и тако даље, провериће све линкове и пријавити оне који не воде никуд; провериће да ли негде недостаје слика, звучна или видео датотека и остале грешке које на други начин није лако уочити.

Резултати потврђивања		
Файл	Линија	Порука
OEBPS/Fonts/FreeMonoBold.ttf	N/A	This resource is reachable but not present in the OPF <manifest>. 'Reachable' means that a reference of some in the epub.
OEBPS/Fonts/SFTransRobotics-Oblique.ttf	N/A	This resource is reachable but not present in the OPF <manifest>. 'Reachable' means that a reference of some in the epub.
OEBPS/content.opf	3	The <language> element is missing.
OEBPS/content.opf	3	The <title> element is missing.
OEBPS/text/predgovor-1.html	14	ID value 'yvod' is not unique.

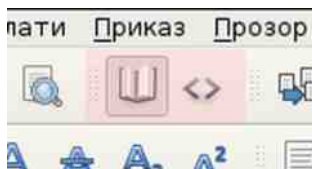
У овом поглављу смо се осврнули на Сицилов интерфејс. У наредном поглављу почећемо са конкретним креирањем еПУБ-а.

Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а

3. Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а

Упознали смо се са интерфејсом Сицила и сада можемо да пређемо на конкретно креирање наше еПУБ публикације.

Приликом првог покретања Сицила, једино што ће бити аутоматски креирано јесте једна ХТМЛ празна страница; у *Book view* режиму едитора видеће се празна бела страница која чека свој садржај. Како бисте се уверили да је стварно у питању празна ХТМЛ страница, пребаците поглед едитора у *Code view* режим кликом на дугме на првој линији са алатима.

Дочекаће вас кôд празне ХТМЛ странице који се састоји од уобичајеног ХТМЛ заглавља и **head** и празног **body** тага.

```

Section0001.xhtml
1 <?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
2 <!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.1//EN"
3   "http://www.w3.org/TR/xhtml11/DTD/xhtml11.dtd">
4
5 <html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
6 <head>
7 <title></title>
8 </head>
9 <body>
10 <p>&nbsp;</p>
11 </body>
12 </html>
    
```


3.1. Неколико речи о ХТМЛ-у

Без обзира на садржај на који указује, ХТМЛ је увек чисто текстуална датотека. Један те исти текст је могуће приказати на екрану на много начина, а такође се мора наћи начин да се прикаже и мултимедијални садржај. Да би то било могуће приказати на прави начин, у ХТМЛ су уведене ознаке (тагови и атрибути). По дефиницији, ХТМЛ је скраћеница од *HyperText Markup Language*, и то је стандардизовани језик који се користи при структурирању текстова, медија и уграђених објеката у веб-странице и електронску пошту. Сврха ХТМЛ знакова је да се структура документа „означи“ тако да би корисников агент (енг. user agent), тј. веб-прегледач, могао да препозна структуру документа и исправно је прикаже у прозору веб-прегледача који корисник користи, а у овом случају, на екрану читача електронских публикација (књига).

Иако Сицил аутоматски генерише ХТМЛ, није лоше да макар научимо да препознамо поједине ХТМЛ тагове и атрибуте, како бисмо могли да их контролишемо.

Као што смо рекли, основ ХТМЛ-а представљају тагови (ознаке) и атрибути. Тагови могу бити прости, облика (**<X />**), када служе за маркирање, и сложени, када се користе као оградаивачи (**<X>** и **</X>**), за делове текста између њих.

Најчешћи прости тагови који се појављују у Сицилу су:

- **
** - таг за прелазак у нови ред
- **<hr />** - таг за хоризонталну линију преко целе странице; најчешће служи за раздвајање неких целина.
- **** - приказује слику на задатој позицији
- **<audio controls="controls" src="putanja_do_datoteke_audio_datoteke" />** - приказује аудио-плејер на задатој позицији са учитаним аудио-записом
- **<video controls="controls" src="putanja_do_datoteke_video_datoteke" />** - приказује видео-плејер на задатој позицији са учитаним видео-записом

Прости тагови задају ХТМЛ читачу један дискретни налог за приказивање кад год на њега наиђе.

Најчешћи тагови „оградаивачи“ у Сицилу углавном се односе на форматирање дела текста, али постоје и три основна оградаивача:

Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а

- **<html></html>** - дефинише целину ХТМЛ документа
- **<head></head>** - дефинише заглавље ХТМЛ документа и садржи битне податке који се односе на целокупну ХТМЛ страницу, као што су: наслов ХТМЛ документа, метаподаци (подаци о језику који се користи на документу, аутору, кључним речима за претрагу итд.), линкови ка екстерним датотекама за форматирање ХТМЛ странице (екстерне ЦСС датотеке, JavaScript датотеке), дефинисање атрибута који ће бити коришћени у целом ХТМЛ документу.
- **<body></body>** - дефинише и ограничава сам садржај ХТМЛ странице.

Ограничивачи унутар **body** тага могу да се односе на декорацију текста. На пример:

- **неки текст** или **неки текст** - исписује „неки текст“ подељаним, „масним“ словима;
- **<i>неки текст</i>** или **неки текст** - исписује „неки текст“ курзив словима (italic);
- **<u>неки текст</u>** - подвлачи „неки текст“;

Тагови имају улогу и у дефинисању елемената текста, као на пример:

- **<h1>Наслов</h1>** - дефинише наслов, а број у тагу дефинише ниво наслова. ХТМЛ разликује шест нивоа наслова, од **h1** до **h6**;
- **име линка** - дефинише `hipertext` линк;
- **** и **** - дефинише индексiranу односно неиндексiranу листу;
- **** - дефинише једну ставку листе.

Неки од „ограничивача“ односи се на читаве пасусе текста, као што су:

- **<p>пасус...</p>** - дефинише одвојени параграф текста;
- **<div>пасус...</div>** - дефинише одвојени блок текста;
- **<pre>пасус...</pre>** - дефинише преформатиран текст са фиксираним ширином фонта (`monospaces`) и прихвата предефинисани прелом текста и вишеструке празне карактере (`spaces`);
- **текст...** - дефинише једну линију текста.

Ово су само најчешће коришћени тагови који се појављују у Сицилу. За оне који желе да се више упознају са ХТМЛ таговима, препоручујемо страницу

Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а

<http://www.w3schools.com/>.

The screenshot shows the w3schools.com homepage. At the top, it says "w3schools.com the world's largest web development site" and "educate yourself! beginners and experts". Below this is a search bar. On the left, there are several vertical navigation menus: "HTML / CSS", "JavaScript", "Server Side", "ASP.NET", and "XML Tutorials". The main content area is titled "Learn to Create Websites" and includes sections for "Try It Yourself Editor", "Popular Pages", and "W3Schools Certificates". There is also a "WEB REFERENCES" section with a list of links to various web technologies.

Сваки таг има своје дефинисане особине, као што на пример таг **<a>** мења боју текста у плаво и подвлачи га, или таг **<p>** издваја текст у параграф који се од осталих одваја једним празним редом. Ово су унапред дефинисане особине тагова које се могу променити по жељи дизајнера. За измену особина тагова задужени су атрибути.

3.2. Атрибути

Постоје три начина да се дефинишу атрибути једног тага:

- Атрибути који важе само за један одређени таг. Пример: **** где је **href="URL"** атрибут који важи само за тај таг **<a>**, и дефинише **URL** (Uniform Resource Locator, познатији као веб-адреса) одредишта тог линка.
- Атрибути који важе за све исте тагове унутар једног ХТМЛ документа. Дефинишу се у **<head>** тагу тог документа. Пример: **<style type="text/css">p {font-size:12px}</style>**
- дефинише да сви параграфи у том ХТМЛ документу буду исписани фонтом

Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а

величине дванаест тачака. - Атрибути дефинисани у екстерној ЦСС датотеци. Екстерни ЦСС омогућава дизајнеру да једном дефинише атрибуте свих тагова унутар једног пројекта, а који може да буде састављен од много ХТМЛ докумената.

За примену екстерног ЦСС документа на ХТМЛ документу који тренутно обрађујемо, довољно је само дефинисати путању до екстерног ЦСС-а у <head> тагу. Пример:

```
<link href="../Styles/Style.css" rel="stylesheet" type="text/css" />
```

У овој малој школи највише ћемо користити трећи начин форматирања, јер штеди време и обезбеђује једнообразност форматирања на свим ХТМЛ страницама унутар једног пројекта. О атрибутима ће бити више говора у наредним поглављима мале школе.

3.3. Прва ХТМЛ страница

Овог пута ћемо мало занемарити ХТМЛ и креирати нашу прву страницу кроз *Book view*. За то можемо да искористимо већ неки припремљени текст у текст едитору или Либреофису. Не постоји неки специјалан алат за увоз текстуалних датотека у Сицил, зато треба употребити класичну *copy/paste* процедуру.

Текст из едитора остаје неформатиран, па вам не преостаје ништа друго него да га накнадно ручно форматирате помоћу алата који су вам доступни на линији изнад радног простора Сицила.

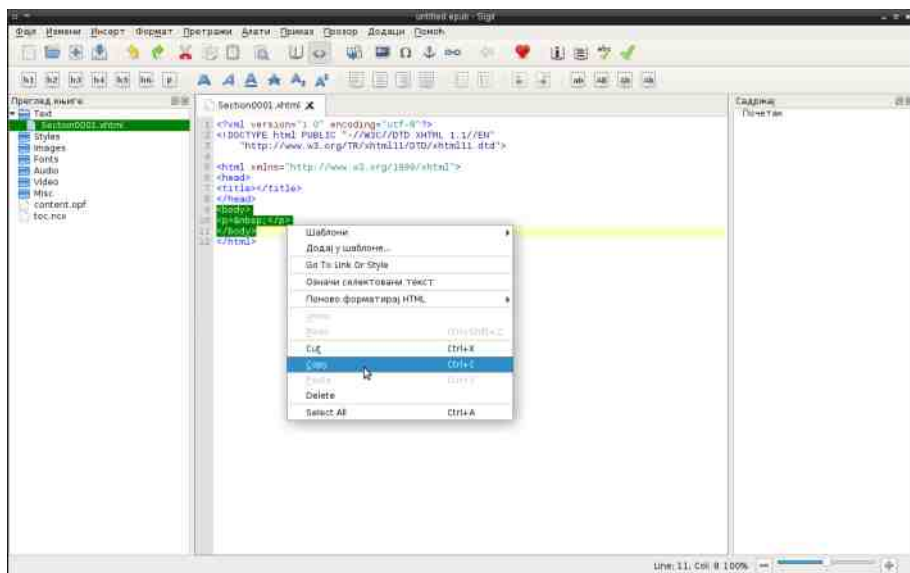
За разлику од текста из едитора, текст из Либреофиса (енг. LibreOffice) ће са собом повући и нека форматирања. Сицил ће без проблема препознати наслове, листе (индексирани и неиндексирани), параграфе, декорацију текста (подебљани, курзив и подвучени текст), линкове...

Може се десити да неке прореде Сицил препозна као нови параграф (вишак прореда између параграфа), или да листе буду написане као листе параграфа (са непотребним проредима), али у суштини, 90% сређивања текста ће бити завршено. Те мале преправке се могу средити и без преправки ХТМЛ тагова. Зато препоручујемо да припрему текста за унос у Сицил направите у Либреофису, јер је лакше и комфорније него директно писати у едитору Сицила.

Креирање ХТМЛ странице еПУБ-а

Ово што смо досад рекли за унос текста важи за *Book view* режим Сицила. И *Code view* може да се искористи за унос текста. Овај режим је погодан за унос неког садржаја који је већ негде постављен на интернету, било да је у питању блог, wiki странице, сајт или нешто четврто. Потребно је само искористити изворни код странице (сви веб-прегледачи имају могућност да вам дају изворни код тренутно отворене интернетске странице) коју желимо да објавимо у нашем еПУБ-у. Од изворног кода странице копирате само његов цео **<body>** таг (од **<body>** до **</body>**) и замените постојећи на *Code view* страници. Након копирања пређете у *Book view* и обришете вишкове. У случају да аутоматска контрола кода пријави неку грешку у коду при преласку у *Book view*, довољно је само изабрати аутоматску исправку и поновити прелазак у *Book view*.

Надамо се да смо вас заинтересовали за овај формат публикације. У следећим поглављима ћемо вам показати како креирати нове ХТМЛ странице, како текст допунити илустрацијама и другим мултимедијалним садржајем, као и како напредно форматирати страницу.

4. Форматирање текста

4.1. Увод у форматирање текста

У претходном поглављу препоручили смо вам да припремите своју публикацију у неком погоднијем програму за обраду текста. Најбољи слободни текст-процесор за то је Либреофис Писац (енг. *LibreOffice Writer*), мада постоји још много слободних алтернатива: *OpenOffice Writer*, *Calligra Words*, *KOffice*, *Kword*, *Abiword* и слични.

Предности припреме у текст-процесору:

познато окружење,

- комфоран рад,
- лакше форматирање и
- постојање речника српског језика, што омогућава брзу проверу исправности уписаног текста (енг. *spellchecking*).

Иако је могуће у **ODT** датотеку осим текста поставити и форматирати илустрације, то у припреми еПУБ-а немојте чинити, јер их Сицил неће аутоматски препознати и увести из **ODT** датотеке.

Сицил нема функцију аутоматског увоза из било којег екстерног документа, као што је наведено у претходном поглављу. Без обзира на то, одлично препознаје скоро сва форматирања урађена у текст-процесору, иако текст убацујемо стандардном процедуром копирај/ налепи (*copy/ past*). Форматирање није дословно преписано из текст-процесора, али је довољно добро за почетак.

Оно што може да буде проблем:

- Enter у празном реду у процесору изгледа као проред, а Сицил га препознаје као празан параграф. То ће довести до вишка прореда.
- Промену фонта у једном документу Сицил неће препознати. Сицил користи само један фонт док га не научите другачије.
- Ако у тексту имате више нивоа индексираних и неиндексираних листи, могуће да Сицил неће препознати те нивое (све ће бити у истом нивоу), па ћете морати исправљати те листе.

Могуће да има још неких форматирања текста које Сицил лоше тумачи, али засад их нисмо приметили. Досад нисмо користили специјалне математичке карактере (формуле), па нисмо сигурни да ли и њих Сицил без посебних подешавања може да прикаже (аутор овог текста сумња у то).

Ма колико велика публикација била, треба је целу убацити у само једну ХТМЛ страницу и тако у целини уредити. Чак сматрамо да је треба допунити и илустрацијама пре поделе на више одвојених ХТМЛ страница.

Није пожељно да крајња публикација буде само једна огромна ХТМЛ страница због лакше навигације и учитавања страница. Што су странице мање, еПУБ читач ће лакше учитавати странице и читање публикације ће бити брже, без застајкивања. Зато, након комплетног форматирања и илустровања те велике ХТМЛ странице, предлажемо да је поделите по целинама. Најбоље да то буде подела по чланцима (ако су то целине за себе) или по поглављима. За поделу користите алат *Split At Cursor* (**CTRL+RETURN**), који дели постојећу ХТМЛ страницу на две (на месту где се тренутно налазио курсор).

Новонастала ХТМЛ страница има исти **<head>** таг, као и страница од које је подељена, што значи да ће имати иста подешавања текста; једино се дели **<body>** таг. Због овог препоручујемо дељење велике ХТМЛ странице на самом крају рада на еПУБ-у.

Од ове поделе не зависи садржај публикације који служи и као навигација кроз публикацију. Сам садржај може бити и сиромашнији и богатији од броја ХТМЛ страница, али о томе ћемо причати на самом крају ове мале школе.

Форматирање текста

4.2. Форматирање у Сицилу

И у овом поглављу ћемо направити малу дигресију од самог програма Сицила; заправо, ово и није права дигресија. Форматирање можемо препустити аутоматици Сицила, али онда нећемо имати потпуну контролу. Препуштање Сицилу да води рачуна о форматирању, доводи до тога да је сво форматирање унутар HTML странице, а не у посебној датотеци са стиливима. Ако направимо више HTML страница, у том случају ћемо тешко успети да обезбедимо једнообразност форматирања кроз цео документ.

Само централизовано форматирање обезбеђује једнообразност кроз цели документ јер накнадне промене у форматирању се аутоматски примењују на све странице.

У претходном поглављу смо поменули основе HTML-а, а овог пута ће бити мало речи о ЦСС-у (*Cascading Style Sheets*), централизованом каскадном стилизовању HTML страница.

4.3. ЦСС

Централизовани стил је зато што су дефиниције стилова свих елемената HTML докумената у једној датотеци, и важи за све HTML странице једног документа који су са њим у вези.

Каскадни стилови су због тога што неки стилови вреде у целом документу, али само док се не дефинише неки изузетак који важи за неки одређени елемент. На пример, цео текст може бити формиран тако да буде исписан *Arial-regular* фонтом тако што се дефинише да **<body>** таг буде исписан овим фонтом. Ово важи док се унутар **<body>** тага не појави таг, на пример, **<i>**, који је дефинисан тако да мења фонт тог тага у *Arial-italic*. Надаље, и понеки **<i>** таг може да буде посебно формиран ако га идентификујемо атрибутом, на пример **<i id="naslov">** или **<i class="podnaslov">**. Овако идентификовани тагови могу имати своје посебне особине (другу боју текста, другу величину слова). Разлика између атрибута **id** и **class** је у томе да **id** мора имати јединствено име за читав HTML документ, а име **class** атрибута може да се понавља.

За више детаља о ЦСС-у прегледајте документацију на страницама <http://www.w3schools.com/css/>.

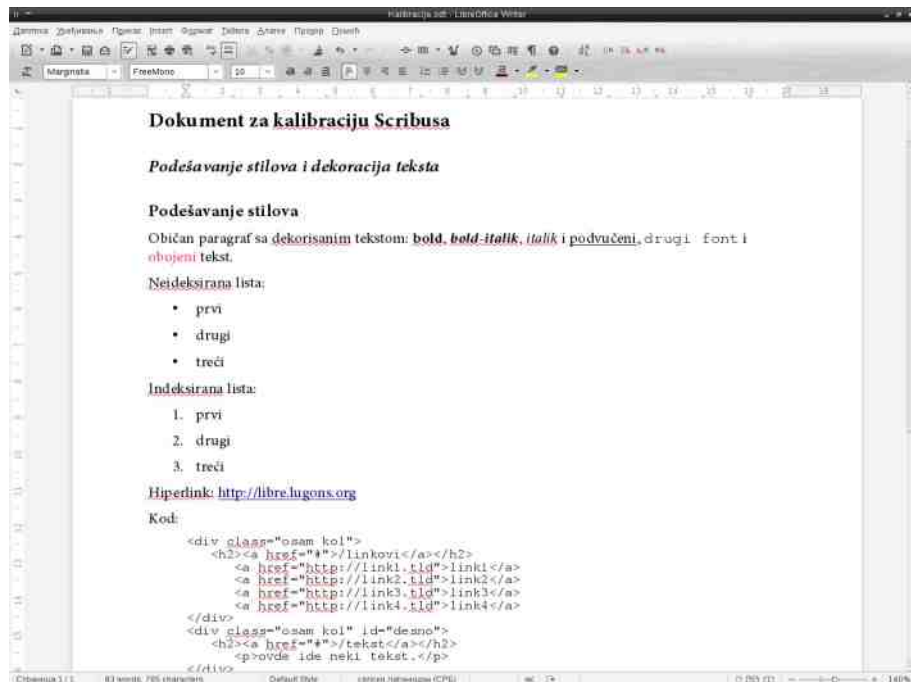
Тема ЦСС-а је преширока да би била представљена унутар ове школе. Због тога се нећемо ни трудити да улазимо у детаље, већ само објаснити:

- како да препознате ХТМЛ стилове,
- како да их преместите у ЦСС датотеку и
- на крају повежете са ХТМЛ страницом.

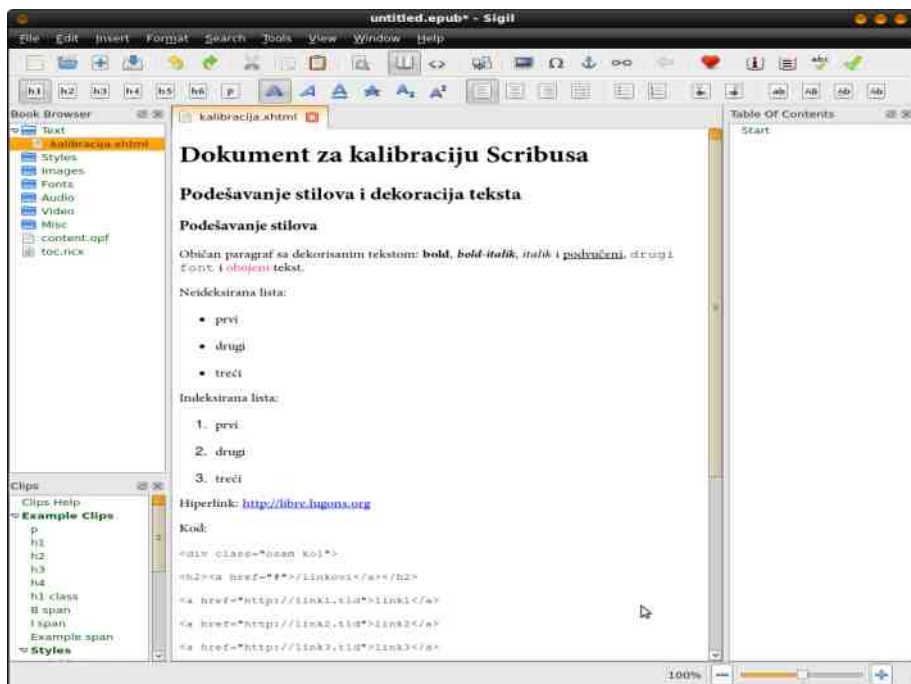
У неком од поглавља наставака ћемо покушати мало и да унапредимо форматирање уношењем промена у ЦСС датотеку.

4.4. Стиливи уграђени у ХТМЛ датотеку (страницу)

Искористићемо већ припремљену тест страницу Kalibracija.odt (припремљена за калибрацију Scribus-а у малој школи Scribus-а у броју 7 и копирати у Сицил.

Форматирање текста

Ово је добар пример који ће илустровати све несавршености које са собом носи овакав начин форматирања текста у Либреофису и копирања истог у Сицил.

Декорација текста је добро унесена у Сицил, **<h>** тагови нису савршени, а најлошије је унет кôд.

Занемарићемо за сада разлике и погледаћемо документ у *Code View*:

```
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.1//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml11/DTD/xhtml11.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
<head>
<title></title>
<style type="text/css">
.sgc-10 {font-family: FreeMono, monospace}
```


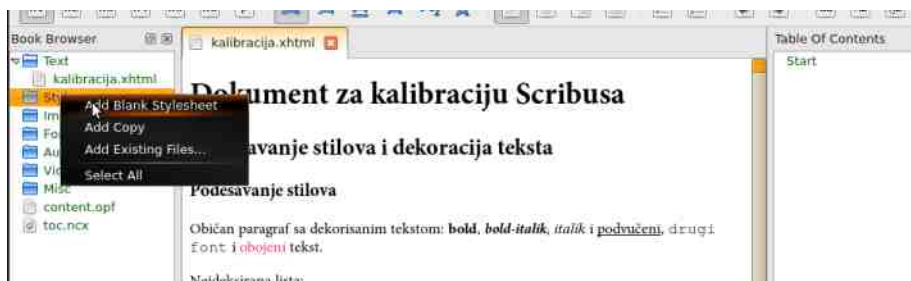
```
span.sgc-9 {font-size: 80%}
.sgc-8 {font-family: Minion Pro}
span.sgc-7 {color: #FF3366}
.sgc-6 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-5 {text-decoration: underline}
i.sgc-4 {font-weight: bold}
h3.sgc-3 {font-family: Minion Pro}
h2.sgc-2 {font-family: Minion Pro}
h1.sgc-1 {font-family: Minion Pro}
</style>
</head>...
```

Обратите пажњу на **<head>** таг. У оквиру тог тага наћи ћете и **<style>** таг, а унутар којег се налази форматирање текста у тој ХТМЛ страници.

Наш циљ је да те стилове преместимо у посебну ЦСС датотеку, а да у **<head>** поставимо само линк до те датотеке.

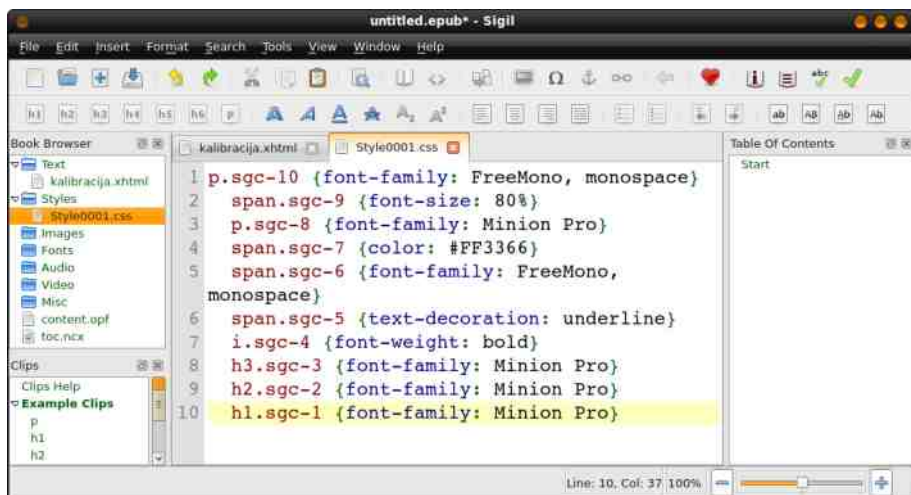
4.5. Креирање ЦСС датотеке

У *Book Browser*-у Сицила видећете да се поред фасцикле *Text* налазе и фасцикле *Styles*, *Image*, *Font* и друге. Нас тренутно највише занима фасцикла *Styles*. Десни клик на ту фасциклу отвара плутајући мени из ког је потребно одабрати *Add Blank Stylesheet*. То ће отворити нови језичак у прозору едитора са називом **Style0001.css**.

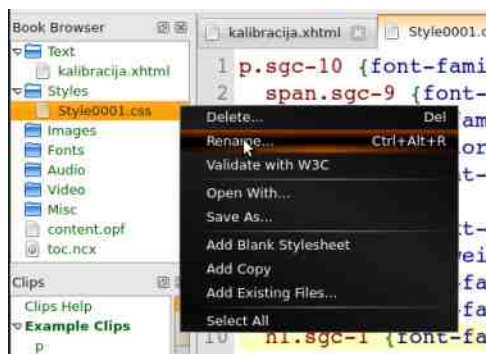

Сада можемо на ту страницу да прекопирамо све из тага **<style>**, са ХТМЛ странице. Тако ћемо формирати нашу прву ЦСС датотеку.

Форматирање текста

У једном документу може бити више ЦСС датотека, по потреби. У већини случајева једна ЦСС датотека је довољна. Због тога можемо да преименујемо ову датотеку из **Style0001.css** у **Style.css** десним кликом на датотеку у *Book Browser*-у и одабиром *Rename...*

4.6. Повезивање ХТМЛ странице са ЦСС датотеком

Сада кад смо формирали ЦСС датотеку, `<style>` таг у `<head>` таг је непотребан и требало би га заменити линком до ЦСС датотеке.

```
<link href="../../Styles/Style.css" rel="stylesheet" type="text/css"/>
```


Након тога не би смело да дође до било каквих промена у изгледу странице у *Book View*-у. Можда вам сада није јасно зашто смо пребацивали стилове из ХТМЛ странице у ЦСС страницу кад имамо само једну ХТМЛ страницу. Ово добија смисао кад од једне велике ХТМЛ странице помоћу *Split At Cursor* направимо више мањих ХТМЛ страница. Свака од њих ће имати само линк ка ЦСС стилу и свака измена на **Style.css** страници ће се односити на све ХТМЛ странице које су са њом у вези.

У наставку ћемо уредити ЦСС и ХТМЛ документ тако да Сиџил документ изгледа идентично као и Либреофис оригинал.

4.7. Ручна интервенција на ЦСС документу

Ако сте користили текст за калибрацију и ако сте стилове преместили у **style.css**, као што смо вам то саветовали у претходном параграфу, онда ваш ЦСС изгледа овако:

```
p.sgc-10 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-9 {font-size: 80%}
.sgc-8 {font-family: Minion Pro}
span.sgc-7 {color: #FF3366}
.sgc-6 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-5 {text-decoration: underline}
i.sgc-4 {font-weight: bold}
h3.sgc-3 {font-family: Minion Pro}
h2.sgc-2 {font-family: Minion Pro}
h1.sgc-1 {font-family: Minion Pro}
```

Да прокоментаришемо мало овај ЦСС. Одмах се види да је ово аутоматски генерисани ЦСС. Ниједан озбиљан веб-дизајнер не би написао овакав ЦСС. Ево и разлога. Одмах на први поглед се уочавају следећи недостаци овако написаног ЦСС-а:

- Превише је уско дефинисан и
- Формати се понављају.

Он овакав какав је може да служи сврси и да форматира текст на који се односи. Због своје уске дефиниције, свако накнадно дописивање текста ће довести до

Форматирање текста

тога да дописан текст буде неформатиран или погрешно форматиран.

Зашто је тако? Примећујете да није дефинисан таг **body**. **Body** је основни таг, и његов формат се односи на читав ХТМЛ документ. Обично се ту дефинишу маргине, фонт целог документа, величина и боја фонта за документ и све остало што се односи на општи утисак о документу.

Тек након дефинисања *body* тага треба дефинисати изузетке за друге ХТМЛ тагове, као што су: **h1** до **h6**, **a**, **i**, **b**, **u**, **p**. Ових једанаест тагова поседују већ унапред дефинисан формат. **h** тагови, на пример, су по дефиницији подебљани, и разликују се међусобно само по величини, где је **h1** највећи а **h6** најмањи. **A** таг, за линкове, је подразумевано исписан подвучено, плаве је боје. **I** таг даје *italic* (искошен) текст, **b** таг **bold** (подебљан) текст, а **u** таг *underline* (подвучен) текст. **P** таг, за параграфе, дефинисан је тако да увек прави проред између два блока текста који су дефинисани као параграфи. Ако аутору одговара овакав формат ових тагова, не мора их накнадно додатно дефинисати.

Обратите пажњу на наш ЦСС. У седмом реду је редефинисан **<i>** таг, и то тако да се текст у том тагу подебља. Ефекат би требало да буде *bold-italic* текст али и не мора, јер може да дође до збуњивања ХТМЛ прегледача. Ово се углавном никад не ради, него се у ХТМЛ документу користи комбинација обичних тагова **<i>** један за другим. Редефиниција једанаест раније поменутих тагова има смисла само ако желимо неке друге ефекте, као што су друга боја, већи и/или други фонт и слично; оно што већ постоји не треба редефинисати.

Div, **pre** и **span** тагови дефинишу блокове текста. **Div** попут **p** тага дефинише једну целину текста, али не као обичан параграф него као блок са којим можете управљати као са циглама и слагати их по жељи (једну поред друге, једну испред друге, једну изнад друге, и тако даље). **Pre** таг је попут **p** и **div** тага, само што је осетљив на знак преласка у нови ред (*enter*) и на више узастопних празних места (*spaces*), што **p** и **div** тагови занемарују. **Span** је специјалац и служи углавном за промену особина унутар неког од **p**, **div** или **pre** тагова.

Да се још једном вратимо на чињеницу да је наш ЦСС преуско дефинисан; за пример ћемо искористити први ред нашег ЦСС-а:

```
p.sgc-10 {font-family: FreeMono, monospace}
```

Део испред велике заграде, **p.sgc-10**, указује на који таг се односи формат који

се налази унутар велике заграде. У овом случају то је таг **p**, али у овом случају се не односи на све тагове **p** него постоји и даља одредница која сужава примену формата само на **p** тагове који имају класу **sgc-10** или су идентификовани као **sgc-10**. То једноставно значи да ће овај формат бити примењен само на тагове који почињу са **<p class="sgc-10">** или **<p ID="sgc-10">**; на обични **<p** неће бити примењен. Разлика између класе и идентификације је у томе што идентификација мора бити јединствена за читав XHTML документ (неисправан је XHTML документ ако се појаве два ID-а са истим именом).

Напомена: Може да се деси у неким читачима да чак ни **<p ID="sgc-10">** не буде форматирано стилем **p.sgc-10** јер је исправна референца за идентификоване тагове **p#sgc-10**

Класа (class) може да се појављује у једном XHTML документу на више места са истим именом. Такође, иста класа може бити придружена и различитим таговима, на пример и тагу **p** и тагу **span**.

Ово значи да ID омогућава дизајнеру да над једним тагом уради јединствен формат који није својствен остатку документа. Са друге стране, класа му омогућава да примени неки формат на више места без обзира на таг у којем се нађе. Рецимо, ако дизајнер жели да део текста буде посебно обележен црвеном бојом, дефинисаће класу

```
.crvena {color: red};
```

и придружити је свим таговима које жели да обоји у црвено, а то могу бити наслови (**<h1 class="red">**), параграфи (**<p class="red">**), набрајања (**<li class="red">**) и тако даље.

Пошто се приликом дописивања текста у Сицилу генерише само обичан **<p>**, а ЦСС-ом није дефинисан формат ни *body* тага ни обичног **p** тага, дописани текст ће бити неформатиран, и биће онакав каква је подразумевана дефиниција на уређају на којем се документ чита, а то може бити врло неугледно и потпуно другачије у односу на остатак текста који је дефинисан.

Даљом анализом нашег ЦСС-а можемо доћи до закључка да се он знатно може поједноставити, на пример овако:

```
body {font-family: Minion Pro}
.sgc-9 {font-size: 80%}
```

Форматирање текста

```
.sgc-7 {color: #FF3366}
.sgc-6 {font-family: FreeMono, monospace}
pre {margin-left: 30px}
```

Овако сажетим ЦСС-ом дефинисали смо главни фонт за цео документ (**font-family: Minion Pro**). Три класе које представљају изузетак у односу на остатак текста (умањење фонта за 20%, промена боје у црвено и промена фонта у FreeMono) и на крају, дефинисали смо пре таг за кôд тако да на крају добијемо изглед кôда као у оригиналном Либреофис документу.

4.8. Ручна интервенција на ХТМЛ документу

Да бисмо добили жељени изглед, није довољна само оваква интервенција на ЦСС-у. Морамо мало интервенисати и у ХТМЛ документу.

```
...</head>
<body>
<h1>Dokument za kalibraciju Scribusa</h1>
<h2><i>Podešavanje stilova i dekoracija teksta</i></h2>
<h3>Podešavanje stilova</h3>
<p>Običan paragraf sa dekorisanim tekstem: <b>bold</b>, <b><i>bold-italik</i></b>, <i>italik</i> i <span class="sgc-2">podvučeni</span>, <span class="sgc-6">drugi font</span> i <span class="sgc-7">obojeni</span> tekst.</p>
<p>Neideksirana lista:</p>
<ul>
<li>
<p>prvi</p>
</li>
<li>
<p>drugi</p>
</li>
<li>
<p>treći</p>
</li>
</ul>
<p>Indeksirana lista:</p>
<ol>
```



```

<li>
<p>prvi</p>
</li>
<li>
<p>drugi</p>
</li>
<li>
<p>treći</p>
</li>
</ol>
<p>Hiperlink: <a
href="http://libre.lugons.org/">http://libre.lugons.org</a></p>
<p>Kod:</p>
<pre class="sgc-6 sgc-9"><div class="osam kol">
<h2><a href="#">/linkovi</a></h2>
<a href="http://link1.html">link1</a>
<a href="http://link2.html">link2</a>
<a href="http://link3.html">link3</a>
<a href="http://link4.html">link4</a>
</div>
<div class="osam kol" id="desno">
<h2><a href="#">tekst</a></h2>
<p>ovde ide neki tekst.</p>
</div>
<div class="osam kol" id="desno">
<h2><a href="#">drugi tekst</a></h2>
<p>ovde ide neki drugi tekst.</p>
</div></pre>
</body>
</html>

```

Из ХТМЛ кода су уклоњене све класе осим **sgc-9**, **sgc-7** и **sgc-6**. Уместо тага `<i class="sgc-4">` стављен је природни дупли `<i>` таг. `<h2>` таг је допуњен `<i>` тагом да би тај наслов био исписан косим писмом као и у оригиналном тексту.

Највећу промену доживео је део који се односи на код. Из тог дела су уклоњени **span** и **p** тагови. Читав је уоквирен `<pre>...</pre>` тагом. На крају су том **pre**

Форматирање текста

тагу додате две класе (**sgc-9** и **sgc-6**), које се односе на формат тог дела текста.

Да појаснимо шта се тиме добило:

pre таг је осетљив на *enter* и *spaces*, па кôду једноставно можемо дати прелом и увлачења на почетку реда који олакшавају читање кôда искористили смо већ постојеће класе **sgc-9** и **sgc-6** да бисмо дефинисали да тај део текста буде исписан *FreeMono* фонтом и да буде умањен за 20%. Пошто је у ЦСС-у дефинисана лева маргина **pre** тага, читав тај текст ће бити увучен у односу на остатак текста за тридесет пиксела.

Ручном интервенцијом смо изразито поједноставили ЦСС и ХТМЛ, а добили смо боље резултате.

4.9. Фонтови

Намерно је изабран нестандартни Мињен Про *Minion Pro* фонт да бисте одмах приметили да текст не изгледа баш исто као у часопису, иако сте урадили све онако како смо вам објаснили до сада. То је зато што немате инсталиран тај фонт. Овај фонт можете заменити неким другим који имате инсталираног на рачунару или оставити подразумевани. У наставку мале школе Сиџила објаснићемо вам како еПУБ-у можете придружити нестандартан фонт који ви користите, тако да и ваши читаоци имају исти приказ текста као и ви, а да притом немају инсталиран тај фонт на свом рачунару или еПУБ читачу.

5. Додавање прилога

Претпоставићемо да сте до сада већ успели:

1. да креирате један HTML документ у Сицилу,
2. да у њега поставите ваш текст,
3. да текст форматирате и
4. да стилове преместите у посебан ЦСС документ и повежете га са вашим HTML документом.

Још само да напоменемо да ће свака накнадна интервенција на формату текста употребом Сицилових алата за форматирање бити записана као нови стил у облику:

```
<style>  
...  
</style>
```

а не директно у повезани ЦСС документ.

Ако желите да тај стил буде примењиван на више места у документу, ручно морате да га пребаците у ваш ЦСС документ.

5.1. Примена нестандардног фонта

У прошлом поглављу оставили смо недоречено како смо у нашем документу додали и применили нестандардни Мињен про (Minion Pro) фонт.

Додавање прилога

Дефинисање фонта је аргумент ХТМЛ тага као на пример:

```
<p style="font-family: Minion Pro">Helo world</p>
```

Овај **p** таг (таг параграфа) је дефинисан да буде исписан Мињен про фонтом. Да ли ће и бити исписан на тај начин зависи од тога да ли на уређају који чита овај ХТМЛ документ постоји инсталиран Мињен про фонт. Ако не постоји, биће исписан подразумеваним фонтом за тај уређај.

Веб-дизајнери проблем са фонтовима решавају тако што никад не дефинишу у **font-family** само један фонт, него читаву фамилију сличних фонтова, као на пример:

```
font-family: SwatchCT,Arial,Helvetica,sans-serif
```

Први фонт је идеалан и баш оно што би дизајнер волео да корисник види. Остали фонтови из те фамилије су алтернатива, уколико предходног фонта из списка нема. Веб-дизајнери воде рачуна о стандардним фонтовима за све оперативне системе и тако бирају алтернативе.

eПУБ, као формат за електронске књиге, има могућност да у својој дефиницији има придружен жељени фонт.

Битно је, за почетак, да дизајнер зна где му је жељена фонт датотека.

Постоји велики број фонтова, али и велики број типова фонт датотека. Данас су најчешће у употреби **OTF** (*OpenTypeFont*), **TTF** (*TrueTypeFont*), и то су два типа која прихвата Сицил.

У нашем случају, за правилан приказ примера Калибрације, потребне су нам датотеке Мињен про фонт фамилије: Мињен про болд *MinionPro-Bold.otf*, Мињен про болд-ит *MinionPro-BoldIt.otf*, Мињен про-ит *MinionPro-It.otf* и Мињен про регулар *MinionPro-Regular.otf*.

Десним кликом на **Book Browser > Fonts**, и избором *Add Existing Files*, додаћемо ове датотеке Мињен про фамилије фонта. Осим Мињен про фонта, у примеру се користи Фримоно *FreeMono* или Моноспејс *monospace* фонт. Да бисмо обезбедили да корисник сигурно има један од та два фонта додаћемо и *FreeMono.ttf* на исти начин.

Када се овако уграде фонтови у еПУБ документ, читач електронске књиге прво тражи уграђене фонтове. Ако не нађе одговарајући фонт у еПУБ-у, онда тражи исти на свом оперативном систему. Тек кад нигде не нађе одговарајући фонт, примениће подразумевани фонт система на ком ради.

5.2. Илустровање еПУБ-а

Текст у еПУБ-у се може илустровати сликама, видео и аудио материјалом. Сицил прихвата следеће формате за илустрације:

- слике у **PNG, JPG, GIF** (растерска графика), **SVG** (векторска графика) формату,
- аудио у **MP3, AAC, MPG, MPEG, M4A** формату,
- видео у **MP4, OGG, WEBM, M4V** формату.

Најбитније на шта треба обратити пажњу приликом илустровања еПУБ-а јесте припрема материјала. Крајњи циљ је да еПУБ документ буде што мањи, а да би то било могуће, све компоненте еПУБ-а морају бити што мање. На величину текста фонт-датотека не можемо да утичемо али на величину слика, видео-материјала и аудио-материјала итекако можемо.

Иста слика у различитим форматима даје различите величине датотека. Наше искуство је да **JPG** формат даје најбољи однос величина – квалитет, зато препоручујемо да све слике припремите у том формату. Постоје изузеци, нпр. када нам је потребна транспарентност слике. **JPG** не подржава транспарентност и тада се употребљава **PNG** који је подржава. **GIF** се највише употребљава у облику анимираног **GIF**-а. За илустрације од којих се захтева велика оштрина најбоље је решење, ако је то могуће, да то буде векторска **SVG** слика.

За еПУБ резолуција слика треба да буде на нивоу слика припремљених за интернет, то јест максимална резолуција 72 тачке по инчу (*DPI*). еПУБ ће често бити читан на савременим телефонима. Ови телефони су у стању да прикажу слику резолуције и до 600 DPI. У екстремним случајевима, ако вам је врло битно да се виде детаљи на слици, можете припремити и јако мале слике са високом резолуцијом. Однос величина – резолуција би требало да буде у границама да за крајњи резултат слика не прелази **150 kB**.

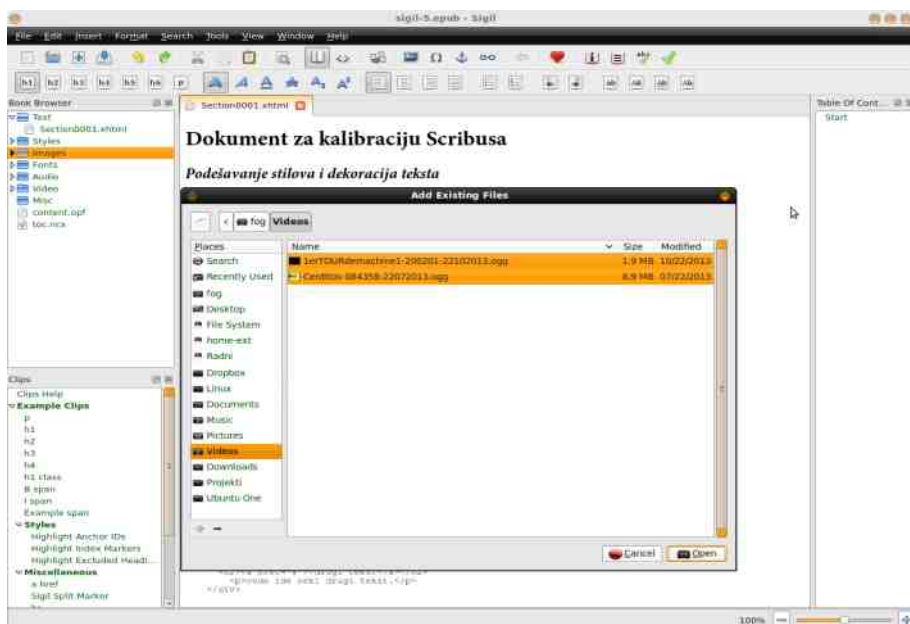
Сицил се исто тако побринуо да подржани аудио и видео формати буду са добром компресијом, што обезбеђује мале датотеке.

Додавање прилога

Сви припремљени материјали се на сличан начин увозе у Сицил:

- Растерске, **SVG** векторске слике и анимиране **GIF**-ове – десним кликом на **Book Browser** > **Images** и избором *Add Existing Files.*,
- Аудио датотеке – десним кликом на **Book Browser** > **Audio** и избором *Add Existing Files.*,
- Видео датотеке – десним кликом на **Book Browser** > **Video** и избором *Add Existing Files.*,

Сваки пут кад изаберете *Add Existing Files*, отвара се дијалог за претраживање система датотека и могуће је увести више датотека истовремено. Можете истовремено увозити слике, видео, аудио датотеке и фонтове, Сицил ће непогрешиво распоредити слике у директоријум *Images*, видео у *Video*, аудио у *Audio*, фонт у *Fonts*, а све остало што не препозна у *Misc* фасциклу.

Овим смо додали све што је потребно нашем еПУБ документу из спољњих извора и сада само треба све лепо да распоредимо. О томе ћемо писати у следећем поглављу.

6. Илустровање еПУБ-а

У прошлом поглављу нашем еПУБ-у додали смо све потребне прилоге из спољашњих извора. Додавањем прилога још нисмо постигли да они буду видљиви у е-читачима. У наставку ћемо их распоредити на жељено место у ХТМЛ датотеци и тако их учинити видљивим.

6.1. Унос датотеке (*Insert file*)

Алат задужен за распоређивање слика, видео-прилога и аудио-прилога (једном речју - илустрација) у главну текстуалну ХТМЛ датотеку је *Insert file* (Унеси датотеку). Постоје три начина да се позове овај алат:

1. Из падајућег менија *Insert > File...*
2. Кликом на иконицу *Insert file* у првом реду линије алата
3. Пречицом са тастатуре CTRL+SHIFT+i

Пре позивања овог алата, треба отворити главну текстуалну ХТМЛ датотеку и позиционирати курсор на место где желимо да се илустрација појави. Покретањем овог алата отвориће се дијалог за избор жељене илустрације из скупа свих додатих илустрација. У сврху лакшег налажења потребне датотеке, *Insert file* прозор омогућава филтрирање свих илустрација по категоријама: слика, видео, аудио. Могуће је филтрирати илустрације уносом имена датотеке или дела имена, при чему ће бити излистане све датотеке које садрже унети низ карактера у свом имену. За додатно лакше сналажење, ту је и претпреглед изабране датотеке, као и основни подаци: димензије у пикселима (за слике), величина у бајтима, употребљен број боја (за слике).

Илустровање еПУБ-а

Када заврши са избором жељене илустрације, корисник само треба да кликне на дугме „ОК” и илустрација ће бити убачена на место где је курсор био позициониран. Убачене слике ће се појавити у оригиналној величини. У случају да је одабран видео и аудио, биће убачен видео-плејер или аудио-плејер, који ће кориснику омогућити преглед или преслушавање материјала. Аудио-плејер ће бити приказан у стандардној димензији и на то нећете моћи да утичете, а видео-плејер се појављује у оригиналној димензији видео-материјала и по потреби може да се мења.

Аутор може да утиче на величину слика и видео-плејера. Пошто не зна на каквим уређајима ће бити репродукован његов еПУБ, препоручујемо вам да свим сликама доделите релативну величину, то јест величину у процентима у односу на величину екрана.

Конкретно, ако је ХТМЛ наредба за приказ слике:

```

```

Ова наредба каже да е-читач прикаже слику **os-1.jpg** из директоријума за слике (*Images*) уколико постоји. Ако не постоји, може да прикаже текстуалну поруку **os-1**. (Ви ћете се потрудити да слика сигурно буде присутна у *Image* директоријуму, али без обзира на то, алтернативни текст треба да постоји јер корисник, из неког разлога, може да онемогући приказ слика и тада ће му бити приказан алтернативни текст). Приказ је слободан, тако да ће се користити оригинална величина слике **os-1.jpg**.

Ако наредби додамо аргумент:

```

```

дата слика ће бити приказана тако да заузима 70% ширине екрана, а пошто није наведено колика треба да буде висина те слике, она ће бити приказана тако да буде пропорционална задатој ширини слике.

6.2. Фино позиционирање илустрације

Алат *Insert file* грубо позиционира илустрацију у ХТМЛ датотеци. Фино позиционирање илустрације морате да одрадите ручно.

Могућности су:

1. поравнати илустрације уз леву или десну ивицу екрана, или центрирање у средини екрана (ако илустрација има ширину мању од 100% екрана)
2. илустрацију окружити текстом са леве или десне стране

Појединачна илустрација која заузима мању ширину него што то екран дозвољава може да се центрира по средини екрана или да буде поравната са десном или левом ивицом екрана. Алат *Insert file* ће за појединачну илустрацију дефинисати следећи кôд:

```
<p></p>
```

Илустровање еПУБ-а

Ово значи да је сама слика смештена у засебан текстуални параграф. Пошто се текст пише са лева на десно, подразумева се поравнавање илустрације по левој ивици екрана. Једноставним постављањем курсора непосредно испред или иза илустрације и одабиром десног или централног поравнања текста, и илустрација ће се тако позиционирати. Овако генерисано поравнање илустрације се заправо не односи на поравнање слике, него садржаја р тага.

```
<p style="text-align: right[center];">...</p>
```

Лево поравнање (*Left*) се подразумева и без дефинисања овог аргумента. Десно поравнање, односно центирање *Right/center* ће важити за било који садржај **p** тага, било да се ради о тексту или илустрацији.

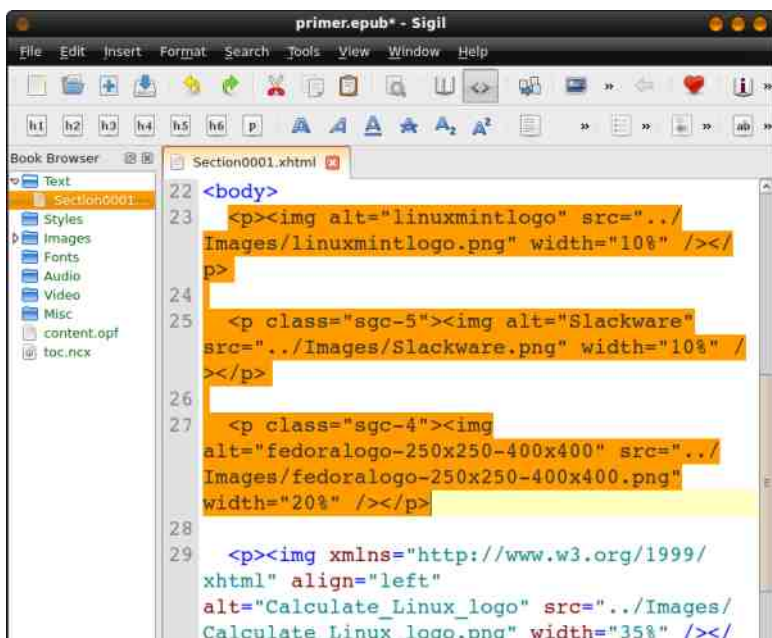

Ово значи да ако илустрацију убацимо у **p** таг поред неког текста са аргументом **text-align**, утицаћемо и на текст и на илустрацију истовремено. Врло често ћемо имати потребу да текст оставимо са поравнањем уз леву ивицу, а да истовремено илустрација буде поравната са десном ивицом. Уз то, лепо изгледа кад текст окружује илустрацију. Да бисмо ово постигли, искористићемо **style** аргумент унутар **img** тага.

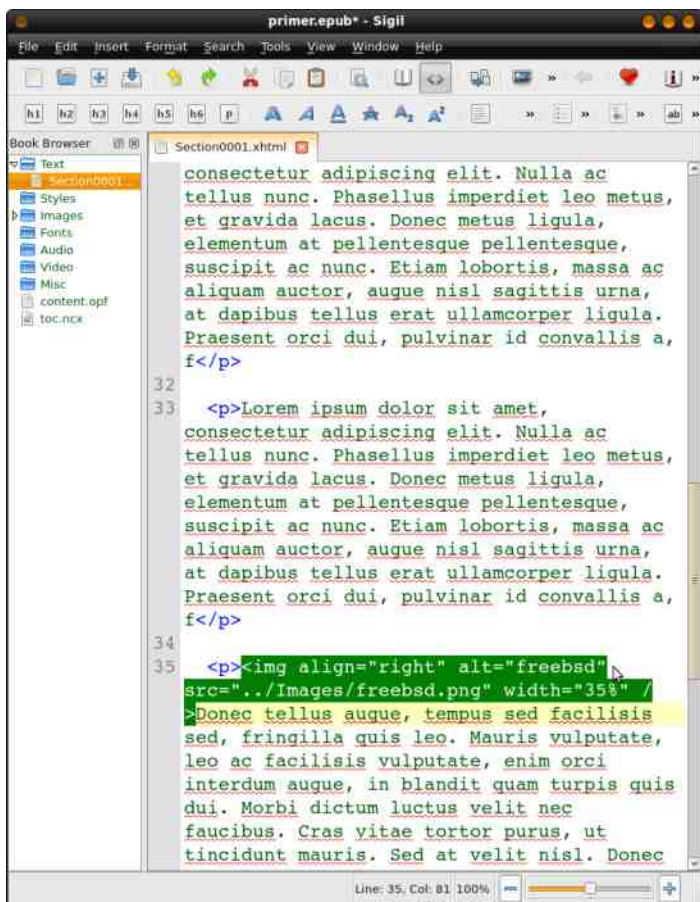
```
<p>Текст...</p>
```

Аргумент **style="align: left[right];"** унутар **img** тага осим што поравнава илустрацију уз жељену ивицу, одређује и однос илустрације у односу на друге елементе унутар **p** тага, што за последицу доноси окруживање илустрације текстом као на слици.

Још једном да поновимо: све што важи за **img** таг за слике, идентично важи и за **video** таг за видео-илустрације и за **audio** таг за аудио-илустрације.

Илустровање еПУБ-а

Овим смо комплетирали главно тело наше еПУБ публикације. Ако сте досљедно пратили упутства, сад имате једну ХТМЛ страну (*xhtml*), једну ЦСС страну, више илустрација (слика, видео-датотека и аудио-датотека) које су већ распоређене у ХТМЛ страници.

За наредно поглавље нам је задатак да поделимо ту велику ХТМЛ страну у више целина (ради лакшег учитавања), да направимо насловну страну, затим страницу садржаја за лакшу навигацију кроз еПУБ и да додамо метаподатке.

7. Завршни радови

До сада смо у Сицил унели текст, форматирали га и илустровали. Још увек се све налази у једној ХТМЛ датотеци. Ако је та датотека предугачка и протеже се на десетак и више страница екрана мобилног телефона или таблета, онда би је требало поделити на више ХТМЛ датотека.

Објективни функционални разлог за поделу те велике ХТМЛ датотеке је тај што се мање странице лакше читавају.

7.1. Уситњавање ХТМЛ датотеке

Поделу велике ХТМЛ датотеке треба обавити по целинама попут главних поглавља или важнијих наслова. Ипак, не треба сувише уситнити ХТМЛ датотеку. Увек треба водити рачуна да једна ХТМЛ датотека иде на један или више екрана таблета или неког другог мобилног уређаја. Ако се уситни превише, остаће превише „белог“, неискоришћеног простора на екрану. Бео простор на некој другој, трећој страници није толики проблем, али на свакој страници може да изгледа ружно.

За навигацију неће бити проблем и у случају да подела ХТМЛ-а буде извршена на сваком другом или трећем поглављу.

Технички, ово дељење се врло лако решава. Довољно је само позиционирати курсор на место дељења и кликом на иконицу *Split At Cursor* (прва линија алата) ХТМЛ датотека ће бити подељена на две. Прва ХТМЛ датотека ће обихватати садржај испред курсора, а друга садржај који се налази иза курсора. Прва ће задржати постојеће име, а другој ће бити додељено име **Section0002.xhtml**.

Завршни радови

Обе ХТМЛ датотеке ће имати једнак **<head>** таг што значи да ће бити задржано униформисано форматирање текста у обе датотеке. Након дељења преостаје само да новој ХТМЛ датотеци дамо ново жељено име десним кликом на њу у Бук браузери (*Book Browser*) и избором опције Ринејм (*Rename*).

Ово треба поновити онолико пута колико желите да имате засебних целина.

7.2. Садржај

Садржај еПУБ-а није потребно ручно писати. Сицил ће вам помоћи при формирању садржаја. Садржај (енг. *Table of Contents*, скраћено *TOC*) у еПУБ-у има двојаку улогу. Једна улога је да укаже на садржај еПУБ-а а друга је навигација кроз еПУБ. Наиме, сваки наслов у *TOC*-у је линк ка делу ХТМЛ садржаја на који тај наслов указује. Физички, *TOC* је ЕксМЛ документ који се може видети у Бук браузери (*Book Browser*) (*toc.ncx*).

Сицил, на захтев (интервенцију) корисника, може да генерише *TOC* од наслова из

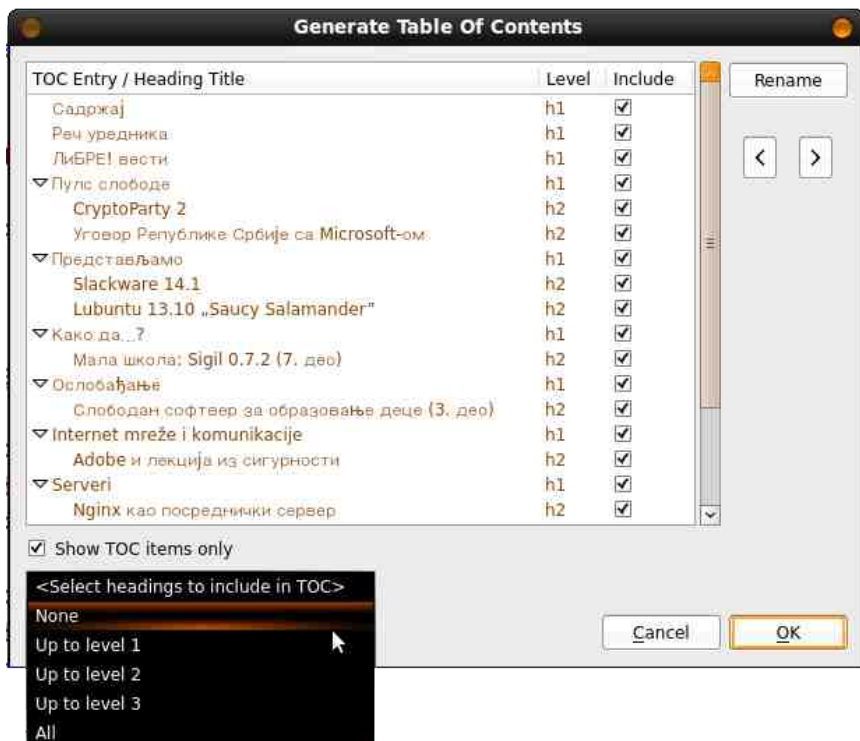

Завршни радови

ХТМЛ датотека. Технички, то се решава на следећи начин. Користићемо алат *Generate Table of Contents* до којег можете доћи кроз падајући мени **Tools → Table of Contents → Generate Table of Contents** или једноставно **CTRL+T**. У новоотвореном прозору биће приказани сви наслови и поднаслови еПУБ документа. Иза сваког наслова је чек-бокс (*check box*). Дештиклирањем се уклањају поједини нежељени наслови из *TOC*-а.

Уколико аутор не жели да уклони ниједан наслов и поднаслов, довољно је да само кликне на **OK** дугме и *TOC* ће бити генерисан.

У часопису имамо 2 значајна нивоа наслова - **h1**, који је резервисан за рубрике, и **h2**, резервисан за наслове чланака. Остали поднаслови са нижим нивоом наслова (**h3-h6**) нису нам занимљиви за *TOC*. Ми зато користимо падајућу листу **<Select headings to include in TOC>** и бирамо *Up to level 2* (*Up to level 2*) што

Завршни радови

аутоматски брише све непотребне поднасловне а оставља рубрике и наслове чланака. Пре потврде на дугме **OK** само проверавамо да ли је штиклиран услов *Show TOC items only*.

Овиме смо завршили генерисање *TOC*-а. Већина еПУБ читача користе *TOC* ЕксМЛ датотеку и приказују њен садржај на захтев корисника. Ако вам је то довољно, онда сте посао са садржајем завршили.

Ми у еПУБ-у часописа волимо да садржај имамо као ХТМЛ датотеку на почетку осталог садржаја еПУБ часописа. И овде Сицил може бити од помоћи. Ако изаберете из падајућег менија **Tools → Table of Contents → Create HTML Table of Contents**, креираћете ХТМЛ датотеку од *TOC*-а. Са малим интервенцијама на тој датотеци у смислу превода „*TOC*” у „**Садржај**” и повезивања већ направљене ваше ЦСС датотеке уместо новоотворене **sgc-toc.css**. Добићете фино сложен садржај који ће бити форматиран као и остатак еПУБ-а. Позиционирањем (*pick and drop*) у *Book Browse toc.xhtml* ћете обезбедити да се он појави на жељеном месту по правилном редоследу.

7.3. Насловна страница

Остала су још само два корака до завршетка овог еПУБ-а. Први корак је давање идентитета публикацији (еПУБ-у). Оно што ће корисник прво видети кад отвори вашу публикацију је насловна страница (енг. *Cover*). Сада ћемо управо додати једну насловну страницу.

И насловна страница је ХТМЛ датотека и увек се налази на првом месту у Бук Браузеру. Било која ХТМЛ страница која се нађе на првом месту у Бук браузеру ће имати улогу насловне странице. Неки еПУБ читачи имају могућност претраживања библиотеке еПУБ-ова и приказују насловне странице еПУБ-ова у тој библиотеци. Због лакшег проналажења одређеног еПУБ-а, добро је да насловна страница буде што препознатљивија. То може да се уради текстуално - великим централним насловом, или сличицом пуне величине екрана.

Ми у часопису практикујемо да то буде слика. Зато припремимо слику величине 300x400 пиксела. С обзиром на то да су резолуције екрана мобилних телефона и таблета све веће, ова сличица може да буде и већа. Сличицу увозимо на начин о којем смо писали и који смо објаснили у претходном поглављу. Након увоза слике, за насловну страницу из падајућег менија бирате **Tools → Add Cover...** и

Завршни радови

отвориће се прозор за додавање илустрација. Остало је само да пронађете сличицу насловне странице и насловна страница ће бити аутоматски формирана.

7.4. Метаподаци

Осим насловне странице, при бирању еПУБ публикације из библиотеке значајне информације су и назив публикације, име аутора, језик публикације и кључне речи за претрагу. Све ове значајне информације можете да унесете у само један Сицил прозор до којег се стиже преко падајућег менија **Tools → Metadata Editor...**, или још једноставније преко **F8** функцијског тастера.

Завршни радови

8. За крај мале школе Сицила 0.7.2

Верујемо да ово није било толико компликовано. Последњи Save (Сачувај) је тачка за крај ваше еПУБ публикације. Све ће бити фино упаковано и припремљено за објављивање.

За израду ваше публикације вам је требало мало основног знања око ХТМЛ-а и ЦСС-а, али не превише, јер вам Сицил у сваком тренутку „прискаче“ у помоћ.

Ма колико неискусни били у графици, Сицилом ћете сигурно доћи до солидног резултата.

За крај, напомињемо да је овај специјал писан за тада актуелан Сицил 0.7.2, а сада је актуелна верзија 0.8.2. Промене које је донела нова верзија нису толико драматичне да би овај туторијал изгубио на актуелности. Може се десити да увезени текст из вањских извора буде мало другачије форматиран у односу на објашњење дато у туторијалу, али се надамо да вас то неће збунити. Проверили смо, већина описаних функција још увек раде на описани начин.

Хвала вам што сте пратили ову малу школу Сицила.

Други Бањалучки Баркамп одржаће се у суботу 14. новембра у Бањој Луци на Електротехничком факултету са почетком у 12.00 часова и трајаће до 20.00 часова.

Циљ првог окупљања био је да пробуди и анимира заједницу и да врати активну динамику дешавања у Бањалуци. Друго окупљање је ту да промовише заједничко дружење, учење, хакерисање и умрежавање.